

Inleiding

In een vorige bijdrage kwam het archeologisch onderzoek langs de Spelaanstraat te Leeuwerger reeds aan bod¹. Een vooronderzoek bracht er tal van Romeinse sporen aan het licht². Over een oppervlakte van bijna 6ha kon een Romeinse, landelijke nederzetting in al haar aspecten onderzocht worden (fig. 1). Intussen is de opgraving afgerond en de verwerking gestart. Dit artikel biedt een tussentijds overzicht van de resultaten.

De oudste sporen dateren uit de ijzertijd. Het gaat om enkele urngraven, een beenderpakgraf en een aantal nederzettingssporen waaronder een klein gebouwtje. De ijzertijdsporen bevinden zich zeer verspreid over het terrein en hun onderling verband (chronologisch en ruimtelijk) is voorlopig niet duidelijk. Een opvallende vaststelling is de aanwezigheid van een concentratie van Romeinse crematiegraven rond enkele van de ijzertijdgraven.

Een landelijk gehucht

De overgrote meerderheid van de sporen zijn in de Romeinse periode te dateren, van de 1ste tot 3de eeuw n. Chr., hoewel de nadruk op de 2de eeuw ligt. Min of meer centraal op het terrein situeert zich een wegtracé dat de as van de site vormt; het heeft overwegend een noord-zuid oriëntatie (fig. 1). Noordwaarts loopt deze weg verder, waar hij mogelijk aansluit op de weg tussen Velzeke en Asse. De weg te Spelaan is over meer 400m te volgen. Over het grootste deel zijn enkel de afwateringsgrachten aanwezig die de eigenlijke weg flankeerden. Op enkele plaatsen zijn ook fragmenten van het wegdek bewaard. Hieruit blijkt dat de breedte ongeveer 2,5 tot 3m bedroeg. Het wegdek kenmerkt zich door compacte lemige pakketten die veel karrensporen bevatten. Een verharding in onvergankelijke materialen is afwezig, met uitzondering van enkele kiezels, hoewel het niet duidelijk is of deze intentioneel gedeponneerd zijn. De talrijke heruitgravingen van de grachten getuigen van een lang gebruik van de weg. Opvallend is het kronkelige verloop van dit wegtracé over de site, dit heeft vermoedelijk deels te maken met de plaatselijke microtopografie.

Ten oosten van de weg, het laagst gelegen deel van het terrein, ontvouwen zich talrijke nederzettingssporen. Minimum acht gebouwen zijn aangetroffen (fig. 1). Het gaat telkens om hetzelfde type: éénschepige houtbouwconstructies met twee traveeën en kruisvormige palenzetting³. Hun oriëntatie is op de weg gericht en overwegend noordoost-zuidwest (fig. 2). Ze zijn eerder klein van formaat: de lengte schommelt bij benadering tussen 7 m en 10 m, de breedte varieert van 4 m tot 6,5 m. Dit soort van gebouwen is goed gekend in het zandige deel van Vlaanderen, maar komt ook aan de oppervlakte in meer zuidelijke gebieden. De gebouwen te Spelaan vertegenwoordigen verschillende fases van de nederzetting. Dit weerspiegelt zich tevens in de afbakenende erfgrachten die zich rondom de gebouwen bevinden. Eén van deze begrenzingen bevatte een depositie van 11 potjes in aardewerk (fig. 3). Het gaat voornamelijk om kleine biconische bekertjes, die doorgaans in de rituele sfeer

¹ PEDE *et al.* 2013.

² KLINKENBORG *et al.* 2013.

³ DE CLERCQ 2009, p. 281-283.

gesitueerd worden⁴. De overige nederzettingssporen bestaan uit losse paalsporen, kuilen en greppels, die talrijke vondsten opleverden. Opmerkelijk is de grote variëteit aan archeologisch materiaal, ook de grote fractie aan importproducten valt op. Dit heeft ongetwijfeld te maken met de nabijheid van de *vicus* te Velzeke die fungeerde als economisch centrum voor de ruime omgeving.

De hoger gelegen zones rondom de nederzetting worden eveneens “intensief” in gebruik genomen (fig. 1). Tal van grachten en greppels tekenen zich af en deelden het Romeinse landschap in rondom de nederzetting. Hiertussen bevinden zich meer dan 40 crematiegraven, het gaat telkens om eenvoudige brandrestengraven. Verschillende exemplaren liggen geïsoleerd, anderen vormen dan weer clusters en zijn als kleine (familie?)grafveldjes te interpreteren. Enkele graven situeren zich ook tussen de gebouwen. In afwachting van preciezere dateringen beschouwen we ze als verschillende fases. De grafkuilen bevatten soms verschillende recipiënten in aardewerk die doorgaans (sterk) verbrand zijn. Een constante bij de vondsten is de beperkte hoeveelheid gecremeerd bot die in het graf is meegegeven, ook bij de goed bewaarde graven. Het wijst op een sterke selectie, mogelijk een symbolisch deeltje van het geheel. Overtuigende aanwijzingen voor bovengrondse markeringen zijn er niet. De afwezigheid van onderlinge oversnijdingen is echter een onrechtstreekse verwijzing naar een zekere aanduiding van de graven.

Verschillende grote kuilen vormen een opmerkelijke vondst. Hun omvang duidt erop dat het om bijzonder grootschalige uitgravingen gaat (fig. 4). De grootste kuilen hebben een breedte en een lengte van meerdere tientallen meters. De diepste structuren zijn tot meer dan 5 m onder het huidige maaiveld uitgegraven. Sommigen hebben een eerder komvormig profiel, anderen hebben dan weer kaarsrechte wanden die vermoedelijk met hout beschoeid waren. Verschillende coupes tonen overigens sporen van instortingen. Hun opvulling is grotendeels in twee grote fases te vatten. Onderaan bevinden zich dikke, “steriele” pakketten die vrij vlug in de kuilen zijn geworpen. De bovenliggende lagen getuigen van een langzamere demping. Na de eerste vulling, liet elke kuil vermoedelijk een depressie na die geleidelijk aan met afval gevuld raakte. Verschillende kuilen leverden merkwaardige deposities op. Eén ervan bevatte een verzameling bot van paarden en runderen die een depositie van biconische bekertjes afdekten. De kuilen bevinden zich doorgaans in de nabijheid van de weg en één of meerdere gebouwen. Ze zijn vermoedelijk te interpreteren als extractiekuilen, gegraven met het oog op leemwinning. Een onderzoek van de bodemstalen is reeds aan de gang om dit al dan niet te bevestigen.

De drukke activiteiten uit de Romeinse periode staan in schril contrast met de archeologische leegte in de jongere periodes. Sporen uit de middeleeuwen zijn compleet afwezig. Enkele grachten tonen aan dat de terreinen in de post-middeleeuwen als akker- en weiland in gebruik waren, ook de iconografische en historische bronnen bevestigen dit.

Conclusie

Het is de eerste maal dat in het gebied tussen Schelde en Dender een landelijke Romeinse nederzetting in al haar facetten kon worden onderzocht. De opgraving werpt een nieuw licht op de Romeinse bewoning in de regio, waarbij niet enkel de Romeinse *vici* (Velzeke, Kruishoutem) of *villae* een rol speelden. Tussen deze reeds langer gekende sites bevindt zich vermoedelijk een netwerk van boerenerven en kleinere gehuchten, die eveneens van

⁴ MEEX & MERTENS 1973, p. 19-20.

belang waren in het toenmalige economische weefsel. Dit soort nederzettingen bestaat uitsluitend uit (traditionele) houtbouwwoningen die een evolutie zijn uit de bouwtraditie van de pre-Romeinse periode. Dit type had ongetwijfeld een andere economische functie dan de villadomeinen. Deze vaststelling vormt dan ook onmiskenbaar het belang van de opgravingen te Leeuwegem Spelaan.

De komende maanden wordt de verwerking van de opgraving verder gezet.

Bibliografie

DE CLERCQ W., 2009. *Lokale gemeenschappen in het Imperium Romanum. Transformaties in rurale bewoningsstructuur en materiële cultuur in de landschappen van het noordelijk deel van de civitas Menapiorum (provincie Gallia-Belgica, ca. 100 v.C. – 400 n.C.)*, Gent, 559 pp.

KLINKENBORG S., Taelman E. & Cherretté B., 2013. *Leeuwegem Spelaan. Archeologisch vooronderzoek: een Romeinse landelijke nederzetting* (SOLVA Archeologie – Rapport 18), Erembodegem, 41 pp.

MEEX F. & MERTENS J., 1973. *Een Gallo-Romeinse tempel te Velzeke (Zottegem)* (Archaeologia Belgica 142), Brussel, 21 pp.

PEDE R., KLINKENBORG S., GUILLAUME V., Taelman E., DU RANG E. & Cherretté B., 2013. In de schaduw van de *vicus*: een Romeinse rurale nederzetting langs de Spelaanstraat te Leeuwegem (Zottegem, O.-VI.), *Signa* 2, p. 132-135.